

VERSLAG

Onderwerp:
Bijeenkomst beheerplan Natura 2000
Waddenzee en Noordzeekustzone

Projectnummer:
D03011.009001

Afdeling:
Natuur & Archeologie

Ons kenmerk:
074072339:A

Plaats/datum bespreking:
Leeuwarden, 26 februari 2009

Verslagnummer:

Opgesteld door:
I.S. Bakkers

Verzenddatum:
4 maart 2009

ARCADIS NEDERLAND BV
Zendmastweg 19
Postbus 63
9400 AB Assen
Tel 0592 392 111
Fax 0592 353 112
www.arcadis.nl

DIVISIE MILIEU & RUIMTE

Verslag bijeenkomst N2000-beheerplan Waddenzee en Noordzeekustzone

Op woensdag 25 februari 2009 heeft een bijeenkomst plaatsgevonden in het kader van de Natura 2000-beheerplannen, die opgesteld worden voor de Waddenzee (WZ) en de Noordzeekustzone (NZKZ). De onderwerpen van de bijeenkomst waren het communicatieproces en het onderzoek nadere effectenanalyse (NEA) dat uitgevoerd wordt door ARCADIS en IMARES in opdracht van Rijkswaterstaat (RWS). Het ochtendprogramma werd gevuld met een presentatie van RWS over de stand van zaken, de planning en de communicatie rond de N2000-beheerplannen WZ en NZKZ. Daarna werd de aanpak van het onderzoek NEA gepresenteerd door ARCADIS. Beide presentaties zijn te vinden op Interwad. Na de presentaties werden de aanwezigen onderverdeeld in vier consultatiegroepen: civiele werken, natuur, recreatie en visserij. Vervolgens werden de besproken thema's plenair terug gekoppeld.

In de toekomstige bijeenkomsten van de consultatiegroepen wordt deze opzet in principe aangehouden, dus de groepen in één keer bijeen met parallelle sessies per sector.

In de parallelle sessies werd het onderzoek NEA onder de aandacht gebracht. Per sector werden de volgende aspecten behandeld:

- Mogelijkheid tot actualiseren van de informatie uit de voortoetsen.
- Eventueel nadere afspraken tussen partijen.
- Beantwoorden nadere vragen naar aanleiding van de presentatie over het onderzoek NEA.
- Aanreiken van ideeën en suggesties met betrekking tot het onderzoek NEA.
- Ideeën en suggesties met betrekking tot het oprichten van een klankbordgroep en de mogelijke invulling hiervan.

Onderstaand verslag bevat de uitwerking van de parallelle sessies civiele werken, natuur, recreatie en visserij. De vragen die naar voren kwamen tijdens de presentaties in het ochtendprogramma zijn hierin verwerkt. Indien u naar aanleiding van de informatie in de voortoetsen, de vergadering of dit verslag wilt reageren, kunt u uw reacties richten aan Beno Koolstra (ARCADIS): B.J.H.Koolstra@arcadis.nl

ARCADIS

Thema 1: Civiele werken

Actualiseren van informatie in voortoetsen

- In de voortoetsen zit een verband tussen baggeren in de WZ (met zandwinning) en kustverdediging (zandsuppleties).
- Het verdiepen van Boontjes is een nieuwe activiteit en komt niet in de NEA, omdat het een nieuwe activiteit is en geen bestaand gebruik.
- Het verdiepen van de vaargeul Eemshaven-Noordzee is niet meegenomen in de voortoets (geen bestaand gebruik). De vaargeul is momenteel nog niet vergund.
- Er zijn nieuwe gegevens m.b.t. de toename van scheepvaart die gebruikt kunnen worden voor de NEA (contactpersoon: J. Ybema van HISWA). Buiten de geulen worden grotere effecten verwacht dan binnen de geulen.
- In de voortoets zijn de effecten van zoutwinning onder het wad (bodemdaling) dermate gering beoordeeld, dat het niet doorgaat naar de NEA.
- Zoutlozing op de Eems-Dollard uit cavernes is vergunningplichtig, omdat het gaat om een nieuwe activiteit (geen bestaand gebruik)
- Slibstort is nu vergunningplichtig i.k.v. de Nb-wet. Hiervoor zijn passende beoordelingen opgesteld die gebruikt kunnen worden voor de cumulatietoets van de NEA.
- Binnendijkse sluizen en bemalingen horen niet op de kaart.
- Er ontbreekt één of meer lozingspunten (leidingen) ten oosten van de haven van Delfzijl. Dit moet gecontroleerd worden op de leidingenkaart (contactpersoon: H. Doeven van GSP).

Nadere afspraken tussen partijen

Convenant Vaarrecreatie Waddenzee wordt benoemd in voortoets; HISWA (J. Ybema) levert nadere informatie.

Vragen n.a.v. de presentaties

- Hoe duurzaam zijn de huidige gegevens en de informatie uit de voortoets (december 2008)?
Het beheerplan is 6 jaar geldig. De gegevens zijn duurzaam genoeg om dit tijdspeel te doorstaan.
- Hoe wordt omgegaan met de morfologische veranderingen van de WZ? Wat is de uitgangssituatie?
De uitgangssituatie is 2005. In de NEA zal de autonome ontwikkelingen in het gebied beschreven worden, waar de morfologische veranderingen een onderdeel van uitmaken.
- Hoe worden alle bouwstenen van de beheerplannen (WZ, NZKZ, eilanden, Defensie) op elkaar afgestemd?
Hierover wordt overleg met DLG/provincie Friesland/Defensie gevoerd door RWS en ARCADIS/IMARES..
- Er bestaat toch al een methodiek die o.a. toegepast wordt in mer procedures?
Die methodiek is specifiek gericht op nieuwe activiteiten. De methodiek NEA zal o.a. worden ontwikkeld door het aan elkaar knopen en opschalen van bestaande methodieken, waaronder de methodiek van de mer procedures.

Ideeën en suggesties n.a.v. de nadere effectenanalyse

- Plaats- en tijdsgebonden stortactiviteiten dienen niet gegeneraliseerd te worden, maar per gebied beoordelen in NEA.
- Bepaal bij de langdurige vergunningen ook de effecten (klein/geen) en beschouw deze eventueel als bestaand gebruik.
- Civieltechnisch onderhoud aan leidingen dient ook meegenomen te worden als bestaand gebruik.
- Probeer in de NAE ook kansen op te nemen (bijv. voor natuurontwikkeling). Denk na over een manier waarop deze kansen verwerkt kunnen worden in de NEA.
- Maak een inventarisatie van de huidige mitigerende maatregelen.
- Kijk over de grenzen van WZ en NZKZ.
- Laat organisaties als NAM, Waddenvereniging, Gr. Seaports en Chemiepark Delfzijl meedenken over de methodiek voor de NEA
- Haak aan bij de landelijke quick scans van het steunpunt Natura 2000 (handreikingen bestaand gebruik)

ARCADIS

- Toekomstige zoutwinning kan negatieve effecten hebben op kwelderareaal. Neem deze effecten mee (volgens de voortoets zijn de bodemdalingeffecten van zoutwinning verwaarloosbaar).
- Maak een oplegnotitie met daarin de wijzigingen in de voortoets n.a.v. de actualisatie en geef de belanghebbenden een week de tijd om hierop te kunnen reageren.

Klankbordgroep

- Vorm 1 klankbordgroep voor zowel WZ als NZKZ.
- Laat naast twee vaste leden ook twee leden van de vastewal-gemeenten deelnemen aan de klankbordgroep.
- Betrek de eilanden thema-gewijs bij het beheerplan WZ en NZKZ.
- Iedereen moet zich vertegenwoordigd voelen door de twee vaste leden van de klankbordgroep. Dit moet onderling dus goed afgesproken worden. Mogelijk kan een lijst met potentiële deelnemers worden rondgestuurd, zodat iedereen kan reageren.
- Belangrijk is dat de status en de rol van de definitieve klankbordgroep duidelijk wordt.

Thema 2: Natuur

Actualiseren van informatie in voortoetsen

- ARCADIS/IMARES/RWS zullen gerichte vragen stellen aan organisaties en personen om gebruikersinformatie te achterhalen.

Vragen n.a.v. de presentaties

- Zijn de verspreidingskaarten van soorten in de WZ en NZKZ wel bekend en gedetailleerd genoeg voor de NEA?
We moeten het doen met de gegevens die beschikbaar zijn; er is geen tijd voor aanvullende inventarisaties. Eventuele onzekerheden die hieruit voortkomen worden expliciet gemaakt.
- Wordt er nog aanvullend onderzoek gedaan in het kader van de NEA?
Er is geen tijd om nog aanvullende onderzoeken (zoals inventarisaties en gedragsstudies) uit te voeren. De analyse wordt uitgevoerd met bestaande kennis en gegevens.
- Wanneer worden de activiteiten tussen de beheerplannen voor de Waddeneilanden en de beheerplannen voor de WZ en NZKZ geïntegreerd? Hoe wordt dit aangepakt? En door wie? *Hierover wordt overleg met DLG en provincie Friesland gevoerd door RWS en Arcadis/Imares.*
- Hoe gaat de eindrapportage NEA er precies uitzien?
Momenteel nog niet bekend.
- Hoe kan de betrokkenheid van de vastewal-gemeenten worden vergroot? Wat kunnen de vastewal-gemeenten hier zelf aan doen?
Er is een bestaand regulier overleg met de vastewal-gemeenten (2x bijeen geweest). Voor het volgend overleg kan dit punt worden aangekaart, maar er is natuurlijk ook ruimte voor apart contact hierover (maatwerk).

Ideeën en suggesties n.a.v. de nadere effectenanalyse

- De eilanden hebben een werkgroep, klankbordgroep en thema-avonden, wellicht kan dat ook toegepast worden voor WZ en NZKZ.
- Neem vooral voedselbeschikbaarheid mee in de NEA.
- Ook onderwatergeluid is een belangrijk effect.
- Gewinning van vogels dient meegenomen te worden.
- Pas naast de bottom-up benadering ook een top-down benadering toe. Door de overheid wordt voorgeschreven de Voortoets en de NEA volgens een bottom-up benadering uit te voeren. Door in het beginstadium van een NEA ook een top-down benadering te volgen, wordt echter eerder en meer aandacht besteed aan de menselijke activiteiten waarvan de grootste effecten op de natuurwaarden worden verwacht. Hierdoor kan ook meer aandacht worden besteed aan mitigerende maatregelen voor het reduceren van de effecten van deze activiteiten.
- Mogelijke mitigerende maatregel: laat helikopters over NZ strand vliegen i.p.v. over waddenkant (kwelder).
- Benut de kennis van veldbiologen en veld vrijwilligers.

ARCADIS

- Besef dat groen licht niet overal voordelig en toepasbaar is (kan ook nadelig zijn voor bepaalde vogels en in het kader van veiligheid)
- Neem nu al kennis over integraliteit mee, wacht niet tot alle individuele bouwstenen af zijn.
- Voor voldoende draagvlak is een integrale aanpak essentieel.
- Besef dat WZ en NZKZ in eerste instantie natuurgebied zijn en dat iedereen een inspanningsverplichting heeft voor deze natuur.
- De voortoetsen waren erg veel leeswerk en de samenvatting summier, kan dit anders worden opgezet bij de NEA?
- Schakel ook buitenlandse deskundigen in bij de beoordeling van effecten van menselijk gebruik. In Nederland is mogelijk te weinig (wetenschappelijke) kennis aanwezig en wordt steeds een beroep gedaan op dezelfde kleine groep deskundigen.

Klankbordgroep

- Er wordt positief tegen het oprichten van een klankbordgroep aangekeken.
- Voor de vertegenwoordiging vanuit natuur zijn verschillende namen aangedragen: Erik van Dijk (EUCC), Michiel Firet (Staatsbosbeheer), Jan v/d Velde (Stichting Wad), Auke Wouda (Waddenvereniging)
- Het wie, hoe en wanneer van de deelname vanuit natuur moet nog wel gecommuniceerd worden met de achterban.

Thema 3: Recreatie

Actualiseren van informatie in voortoetsen

- Convenant Vaarrecreatie Waddenzee vormt de basis voor informatieverzameling en actualisering van de voortoetsen.
- Er is inmiddels veel meer informatie bekend over kitesurf locaties. Deze informatie wordt opgestuurd door Taco Kluwer (Nederlandse Kitesurf Vereniging).

Vragen n.a.v. de presentaties

- Wat gebeurt er als de oorzaak van een negatieve instandhouding buiten de WZ of NZKZ ligt?
Dan wordt dat netjes opgeschreven, waarmee de relatie (oorzaak-gevolg) met andere gebieden inzichtelijk wordt. Ter illustratie: het heeft geen zin bestaand gebruik dat geen of nauwelijks effect heeft te beperken terwijl er extern zeer grote effecten worden veroorzaakt.
- Op welke manier komen artikel 20-gebieden terug in de NEA? Is het afsluiten van gebieden door LNV een activiteit die beoordeeld moet worden in de NEA? En wat is de motivatie als dit niet het geval is?
De te beoordelen activiteit is bijvoorbeeld droogvallen. Conclusie zou kunnen zijn dat dit in de huidige situatie door het art. 20-beleid al optimaal is gemitigeerd en er geen verdere acties nodig zijn.
- Wat houdt silhouetwerking precies in en hoe worden de effecten hiervan bepaald? *Silhouetwerking is verstoring door aanwezigheid van bijvoorbeeld schepen, vliegers of mensen (afsteken tegen de horizon of de lucht). Dit wordt nader toegelicht in de NEA. Er zijn opoliegafstanden voor vogels en ook verstoringafstanden voor zeehonden bekend. Dit wordt vertaald naar eventuele effecten op de instandhoudingsdoelen middels een kwalitatieve expertbeoordeling.*
- Hoe wordt de invulling van de expertgroep bepaald?
De expertgroep bevat experts die zowel ecologische, juridische als gebiedskennis hebben.
- Wanneer worden de instandhoudingsdoelen uitgewerkt in ruime, omvang en tijd?
In detail pas in het beheerplan. RWS gaat bezig met afronden van een achtergronddocument, met ecologische randvoorwaarden, staat van instandhouding versus doelen, en uitwerking doelen. Dit document zal waarschijnlijk in mei gereed zijn en geeft input voor het op te stellen beheerplan.
- Wanneer worden negatieve effecten als significant gezien?
Als er sprake is van een aantasting van het instandhoudingsdoel.
- Welke definitie wordt gehanteerd voor verstoring?
Verstoring wordt gedefinieerd als een gedragsverandering als gevolg van menselijke activiteiten of menselijk handelen. Dit kan zich uiten in extra alertheid, verplaatsingen of paniek.
- Kunnen gebruikers met kennis uit het veld ook gegevens aanleveren voor de NEA?

ARCADIS

Graag! Als er namen zijn van personen waarmee we contact op moeten nemen omdat die zinvolle gegevens of kennis in kunnen brengen horen we die graag op korte termijn. Dit kan breder zijn dan alleen over de recreatie zelf.

- Wat wordt verstaan onder bestaand gebruik en wat is de consequentie als een activiteit tot bestaand gebruik wordt gerekend?
De exacte definitie zal landelijk vastgesteld moeten worden. Hierbij wordt aangehaakt op de definitie van Steunpunt Natura 2000. Vertrekpunt is in elk geval 1 oktober 2005.
- Hoe worden activiteiten die volgens bepaalde afspraken zijn toegestaan, maar nog niet vastgesteld (bv. kitesurfen) meegenomen in de NEA?
Ook niet gereguleerd/vergund gebruik wordt als bestaand gebruik getoetst. Bijvoorbeeld kitesurfen buiten officiële zones, maar ook recreatief vissen met hengels, windsurfen, zeilen etc. valt daar onder.
- Wat is precies de consequentie als een activiteit doorgaat naar de NEA?
Dit betekent dat deze activiteit uitgebreider wordt getoetst op mogelijke effecten op de instandhoudingsdoelen.
- Er zijn verschillen tussen de uitkomsten van de sectornotitie bestaand gebruik van LNV en de voortoetsen. Hoe zit dit? Kan er een motivatie gegeven worden wanneer de uitkomsten van de NEA verschillen van die van de sectornotitie?
Verschillen kunnen bijvoorbeeld ontstaan doordat de sectornotities globaler zijn en landelijk zijn opgesteld. Dit zal worden toegelicht in de NEA.
- Bepaalde delen in de WZ zijn aangemerkt als archeologisch waardevolle gebieden, komt dit nog terug in de NEA?
Nee, dit heeft geen relatie met de Natura 2000-instandhoudingsdoelen. Eventuele bestaande activiteiten ter bescherming van archeologische waardevolle gebieden zijn opgenomen in de voortoets, maar gaan volgens de voortoets niet door naar de NEA wegens verwaarloosbare effecten. Als daarover meer gedetailleerde informatie beschikbaar is horen wij dit graag
- Hoe zit het met (sport)duiken? Wordt deze activiteit meegenomen in de NEA?
In de voortoets is vastgesteld dat duiksport, o.a. wrakduiken, kleinschalig is en naar verwachting een verwaarloosbare additionele verstoring kent, buiten de verstoring via scheepvaart. De activiteit wordt dan ook niet meegenomen in de NEA. Wel weer in de cumulatietoets die na de NEA wordt gedaan.

Ideeën en suggesties n.a.v. de nadere effectenanalyse

- Maak onderscheidt in het type gegevens dat gebruikt wordt bij de NEA: feitenkennis, belangeninformatie, wetenschappelijk onderzoek.
- Benoem de bronnen die gebruikt zijn bij het formuleren van definities, bij aannamen en bij de beoordeling zelf.
- Zorg dat de NEA wordt afgestemd met andere lopende programma's in het gebied en waarmee natuur beschermd wordt, zoals het natuurherstelprogramma.
- Maak gebruik van bestaande kennis en sluit aan bij bestaande definities, zoals die van het Steunpunt Natura 2000.
- Geef niet alleen inzicht in oorzaak en gevolg van verstoring, maar geef ook inzicht in de verhouding tussen verschillende typen verstoringen en de ernst hiervan.
- Houdt rekening met gewinning van vogels en zeehonden.

Klankbordgroep

- Er wordt positief tegen het vormen van een klankbordgroep aangekeken.
- Vanuit recreatie zullen Janny du Bois-Minholts (Watersportverbond) en Steef Engelsman (ANWB) deelnemen aan de klankbordgroep. De overige belanghebbenden voelen zich voldoende vertegenwoordigd door deze twee personen. Janny en Steef zullen in overleg met de andere belangengroepen zelf regelen hoe deze te informeren.
- De mogelijkheid moet bestaan om afhankelijk van de te bespreken thema's te wisselen en andere personen te laten deelnemen aan de klankbordgroep. Vanuit RWS gezien is het wenselijk om wel zoveel mogelijk met een vaste kern te werken.
- Bij het inschakelen van een klankbordgroep is het belangrijk dat de informatiestroom richting achterban goed geregeld wordt. Het netwerk van het Toeristisch Overleg Wadden kan hier mogelijk ook een rol in spelen (zie ook tweede bullet). Ook kunnen de verschillende organisaties elkaar hierbij helpen en kan ARCADIS/IMARES/RWS een nieuwsbrief opstellen en rondsturen.

ARCADIS

- Het is belangrijk dat de verhoudingen in de klankbordgroep (natuur, recreatie, civiel, visserij) evenwichtig zijn.

Thema 4: Visserij

Actualiseren van informatie in voortoetsen

- Binnen en tussen de twee voortoetsen zijn inconsistenties geconstateerd in: De relevantie van combinaties activiteit vs. natuurdoel (bv. effect fuiken op fint, bijvangst (H1110_B) door boomkorvisserij.
- Voor (vrijwel) alle visserijvormen geldt dat zowel een Nb-wet als een Visserijwet vergunning nodig is.
- Bij Ensis-visserij wordt nog gesproken van aantasting voedselvoorraad i.p.v. vermindering voedselvoorraad.
- Effecten op de bruinvis in NZKZ ontbreken.
- De vistuigen hoekwant, kubben en hoeklijn ontbreken. Deze moeten vermeld worden vanwege eventuele opname in het Beheerplan.
- Sleepnetvisserij ontbreekt (pelagische netten, bv. spieringvisserij)
- Rapport met overzicht over vaste vistuigen komt op korte termijn beschikbaar
- Omdat er geen vergunning nodig is voor schepen kleiner dan 10 m is de visserij met vaste vistuigen moeilijk in kaart te brengen.
- De omvang van sportvisserij m.b.v. charterschepen is nog onduidelijk
- Er is een nieuwe rapport beschikbaar gekomen over zeeaanwinning (Leopold & Bos, 2009)
- De informatie die mist in de voortoetsen wordt via de mail naar ARCADIS/IMARES/RWS toegestuurd.

Vragen n.a.v. de presentaties

- Worden er buitenlandse experts ingeschakeld voor de expertgroeps?
Buitenlandse experts worden ingeschakeld als voor een belangrijk aspect Nederlandse experts ontbreken. Het nadeel is dat bij buitenlandse experts de essentiële gebiedskennis ontbreekt.
- Er vindt veel gemengde visserij plaats waardoor één visser slechts een bepaald deel van het jaar actief is als bv. boomkorvisser en garnalenvisser. Hoe wordt hiermee omgegaan?
Dit gaat uitgezocht worden.
- Hoe wordt beoordeeld of een bepaalde activiteit een 'significant' effect heeft op de natuurdoelen?
Tijdens de NEA wordt hiervoor een methodiek ontwikkeld.

Ideeën en suggesties n.a.v. de nadere effectenanalyse

- Zorg dat alle informatie (opmerkingen, conclusies, evaluaties, etc.) altijd en direct worden teruggekoppeld met de belanghebbenden.
- Organiseer themabijeenkomsten over de integratie tussen WZ, NZKZ en de eilanden.
- Pas op voor vermenging van demonstratievisserij en sportvisserij.
- Vermeld alle relevante vaste vistuigen.
- Spisula (NZKZ) a.h.v. VMS nagaan: vindt alleen in de zomer plaats
- Ensis (NZKZ) a.h.v. VMS nagaan: 4 schepen actief in Nederland waarvan 1 in de Noordzeekustzone Staand want (NZKZ); slecht 10 schepen frequent actief en 20 incidenteel.
- Hengelvisserij nagaan: hele jaar in Noordzeekustzone en vooral zomer in Waddenzee.

Klankbordgroep

- Het is niet mogelijk om slechts twee mensen te selecteren voor de klankbordgroep die de gehele visserij kunnen vertegenwoordigen. Sport, vis, garnaal, pier, schelp vormen allemaal verschillende takken.
- Vanwege de diversiteit in visserijactiviteiten zijn er 6 aanmeldingen voor vertegenwoordiging in de klankbordgroep (in plaats van de gevraagde 2). Hier zal nog een oplossing voor moeten worden gevonden
- Mogelijk kan Productschap Vis een rol spelen binnen de klankbordgroep. Zij waren niet aanwezig op de bijeenkomst, maar zullen hierover nog worden benaderd.

Acties n.a.v. bijeenkomst

ARCADIS

- **Aante Nicolai** (RWS) stuurt de leidingenkaart bestaand gebruik op naar Henk Doeven (Groningen Seaports) om te controleren of alle lozingspunten op de kaart staan.
- **Aante Nicolai** (RWS) zet de presentaties en het verslag van de bijeenkomst op Interwad.
- **Irma Bakkers** (ARCADIS) maakt een verslag van de resultaten van de parallele sessies.
- **Hans Lammers** (RWS) zet het achtergronddocument met de uitwerking van instandhoudingsdoelen op Interwad, nadat het is afgerond (naar verwachting in juni 2009).
- **ARCADIS** verzamelt de informatie voor actualisatie van de voortoetsen en vraagt deze gericht op bij bepaalde instanties.
- **RWS** (i.s.m. ARCADIS) stelt een gedetailleerde communicatiekalender op en stuurt deze rond.
- **LNV** gaat na of er voor bestaand gebruik nu een passende beoordeling voor gevraagde Nbwet-vergunning dient te worden opgesteld, of dat hiervoor kan worden meegelift in de NEA.
- **Klankbordgroep** stelt gezamenlijk de vormgeving van de klankbordgroep (leden, status, taken, terugkoppeling achterban, etc) vast tijdens de 1^e bijeenkomst (nog te plannen).